

Landelijk Platform EMG | Postbus 3359 | 3502 GJ Utrecht | Telefoon 030 -245 90 90

Website www.emgplatform.nl

Nieuwsbrief nummer 43

November 2006

Het Platform EMG zet zich in voor de verbetering van de kwaliteit van leven van mensen met ernstige meervoudige handicaps, door het uitwisselen en verspreiden van kennis en informatie en het bevorderen van kennisontwikkeling door en voor ieder die betrokken is bij mensen met een ernstig meervoudige handicap.

Heeft u een nieuwsbericht, wilt u een bijdrage leveren aan de nieuwsbrief of reageren, mail dan naar: info@emgplatform.nl.

Inhoud

Nieuws

- [Knallende opening van wooncomplex De Wijde Mantel. Gehandicapt kind, familie en professionele zorgverleners samen onder een dak](#)
- [Kamervragen over het verstrekken van identiteitsbewijzen](#)
- [Patiënt heeft nu iets te kiezen](#)
- [VOGG/WOI: SCP rapport pleidooi voor 'beschermd wonen'](#)
- [In 2007 start zorgzwaartefinanciering](#)
- [Invoering en gebruik burgerservicenummer in de zorg](#)

Informatie

- [Space Station 2](#)
- [De WMO treedt in werking](#)
- [NPCF biedt hulp bij het kiezen van een zorgverzekering](#)
- [Toch een TOG regeling](#)
- [MIP, MIC, MIB, MIZ, MOG, FONA of FOBO](#)
- [De kunst verstaan, beleid voor mensen met ernstige meervoudige beperkingen](#)
- [Platform 'Mental Health and Mental Retardation'](#)

Verslagen

- [Kansen voor mensen met ernstige meervoudige beperkingen](#)
- [Help\(t\) communicatie!?](#)
- [Videoverslag van De Belevenis](#)

Nieuws van het Platform EMG

- [Werkgroep zorginhoudelijke zaken](#)

Vragen en oproepen

- [Ervaringen met mensen met ernstig verstandelijke handicap in het ziekenhuis](#)
- [Ontwikkelgroep zorg en onderwijs](#)
- [Slikprotocol](#)

Publicaties

- ["Naar school op jouw manier"](#)
- [Unieke interviewmethode 'Zeg het ons', ook voor EMG](#)
- [De camera ziet meer dan wij](#)
- [Fijne vibraties op een ligzak](#)
- [Botox tegen kwijlen](#)
- [De normaalste zaak](#)
- [De orthopedagoog. Maak een scan](#)
- [Nieuwe richtlijnen Bopz](#)
- [Een op de drie. Slechthorendheid onder verstandelijk gehandicapt](#)
- [Integrale vroeghulp. 'Iemand die zich voor jou inzet'](#)

Cursussen en trainingen

- [Cursus Agressie praktisch gezien](#)

Agenda

- [Open sessiedag van het NGBZ op 8 december '06, de Schakel in Nijkerk](#)
- [Workshop Multi-sensory story-telling voor kinderen en volwassenen met ernstige verstandelijke en meervoudige beperkingen, op 12 januari 2007, Utrecht](#)
- [Vooraankondigingen](#)

Column

- [EMB-ers na de verkiezingen](#)

Nieuws

Knallende opening van wooncomplex De Wijde Mantel. Gehandicapt kind, familie en professionele zorgverleners samen onder een dak

Op vrijdag 17 november opende De Wijde Mantel knallend haar deuren. Bewoners, bouwers en bestuurders ontkurkten de champagne en brachten een toast uit op de opening van het woonproject. Zes gezinnen hebben hun intrek genomen in dit bijzondere centraal-wonen project waar ouders met een ernstig gehandicapt kind samenwonen én gebruik maken van externe, professionele zorg. De woningen zijn af, het samen leven is begonnen.

Ouders met een gehandicapt kind staan uiteindelijk voor een lastige keuze: de zorg thuis regelen of het gehandicapte kind onder brengen bij een instelling. Om het moment uit te stellen van plaatsing in een instelling en toch voor iedereen meer privacy en ontwikkelingsmogelijkheden te bieden hebben ouderinitiatief De Wijde Mantel, De Rudolphstichting en de J.P. van de Bent Stichting dit woonproject neergezet.

Het project bestaat uit zes zorgappartementen met zes daaraan grenzende gezinswoningen. Verder is er nog een gemeenschappelijke ruimte, met een grote huiskamer en een logeerkamer voor nachtzorg. Vanuit de gemeenschappelijke ruimte wordt professionele zorg geboden en de ruimte dient ook als ontmoetingsplek voor de bewoners. De zorg voor het gehandicapte kind wordt op deze slimme en natuurlijke manier verdeeld tussen de ouders en de professionele hulp.

Het unieke project wordt maatschappelijk breed gedragen. Diverse fondsen, kerken en particulieren hebben bijgedragen aan de totstandkoming van het wooncomplex De Wijde Mantel. Ook de provincies Gelderland en Utrecht en zelfs Europa subsidieerde het project.

Meer informatie op de website: www.dewijdemantel.nl.

Kamervragen over het verstrekken van identiteitsbewijzen

De Tweede Kamerleden Van Dijken en Wagner (PvdA) hebben vragen gesteld aan de ministers van Bestuurlijke Vernieuwing en Koninkrijksrelatie en Volksgezondheid, Welzijn en Sport over het verstrekken van identiteitsbewijzen aan mensen met een zware handicap en zeer beperkte mobiliteit.

De vragen richten zich op een mogelijke uitzondering van de legitimatieplicht voor gehandicapte mensen. Verder gaan de vragen over pasfotorichtlijnen voor mensen die onmogelijk aan de richtlijnen kunnen voldoen, zoals mensen die een zeer beperkte mobiliteit hebben, ernstig verstandelijk gehandicapt of dementerende mensen. Tot slot wordt gevraagd naar procedures voor de aanvraag van identiteitsbewijzen voor mensen die de zorginstelling niet kunnen verlaten. De ministers hebben nog niet geantwoord.

Patiënt heeft nu iets te kiezen

Sinds vorige week kunnen zorgconsumenten voor de wachttijden in Nederlandse ziekenhuizen terecht op een internetsite van het RIVM, Kiesbeter.nl. Het is het nieuwste instrument op een site die in opdracht van het ministerie van VWS wordt opgetuigd en die de zorgconsument moet helpen verantwoorde keuzes te maken. Gebruik van de wachttijdenlijsten maakt duidelijk dat er grote verschillen zijn tussen ziekenhuizen.

(Bron: Het Financiële Dagblad)

VOGG/WOI: SCP rapport pleidooi voor 'beschermd wonen'

Op dinsdag 12 september verscheen het rapport: 'De meeste zorgintensieve volwassen verstandelijk gehandicapten wonen 'beschermd' van het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP). Het SCP concludeert dat het van groot belang is dat het beschermende karakter van woonvormen behouden blijft.

Belangrijke conclusies uit dit rapport zijn dat: er in Nederland ongeveer 75.000 verstandelijk gehandicapte mensen leven waarvan ruim 23.000 van hen zorgintensief zijn. Zij wonen bijna allemaal 'beschermd', met zorg en ondersteuning die 24 uur per dag beschikbaar is; de vraag of volwassen verstandelijk gehandicapten beschermd wonen, vooral wordt bepaald door de hoogte van het IQ en de aard van de gedragsproblematiek; het bij vernieuwing van dit beschermde woonaanbod van groot belang is dat het beschermde karakter van de woonvorm gehandhaafd

blijft; vrijwel alle ernstig verstandelijk gehandicapten ook bijkomende ernstige lichamelijke beperkingen hebben waardoor ze zichzelf niet kunnen redden zonder adequate/ deskundige begeleiding.

VOGG/WOI onderstrepen de bevindingen uit dit SCP-rapport. Feitelijk al in december 2005 onderkende de Tweede Kamer – kamerbreed – de meerwaarde van 'beschermd wonen' voor mensen met een verstandelijke handicap. Zo werd, als het gaat om bouw- en huisvestingsplannen van instellingen, besloten voortaan uit te gaan van volledige keuzevrijheid voor het cliëntsysteem (cliënt en zijn verwanten) waar en hoe te willen wonen.

Het SCP-onderzoek wordt door VOGG/WOI gezien als een flinke steun in de rug van de vele ouders en verwanten. Ondermeer binnen familieverenigingen en cliëntenraden hebben zij de afgelopen jaren op basis van ervaringsdeskundigheid betoogd dat voor veel mensen met (ernstige) verstandelijke handicaps 'beschermd wonen' een must is om voldoende kwaliteit van leven te kunnen garanderen. Het belang van beschermd wonen, zoals op hoofdlocaties van instellingen, wordt helaas nogal eens in twijfel getrokken door zorgaanbieders en/of beleidsverantwoordelijken. VOGG/WOI kunnen zich dan ook volledig vinden in de brief die staatssecretaris Ross van VWS na afloop van het kwaliteitsdebat op 7 september 2006 stuurde aan de Kamer. Daarin zegt zij onder andere dat instellingen waar nodig uiterlijk vóór 1 september 2008 concrete bouwkundige verbeteringen moeten hebben gerealiseerd. Het gaat dan om gebouwen die volgens het adviesorgaan College bouw zorginstellingen in bouwkundig slechte staat verkeren.

Om mensen met verstandelijke handicaps een kwalitatief verantwoord bestaan te geven zijn er niet alléén adequate (beschermd) woonvormen nodig: uit de 'Meldmaand bezuinigingen FvO' (mei 2005) komt schrijnend naar voren dat verstandelijk gehandicapte mensen in instellingen een adequate dagbesteding ontberen en in veel te grote leefgroepen moeten wonen met té weinig deskundig personeel. Voor een leefgroep van 6 personen zouden permanent 2 ervaren groepsleiders beschikbaar moeten zijn!

(bron: <http://www.woi.nl/actu.php#beschermd>)

In 2007 start zorgzwaartefinanciering

Voor mensen met verstandelijke beperkingen in een AWBZ zorginstelling en hun vertegenwoordigers gaan er zaken veranderen. Op 1 april 2007 wordt de zorgzwaartebekostiging ingevoerd en vanaf 1 januari 2008 krijgen de instellingen volgens het nieuwe systeem betaald. Zorginstellingen in Nederland worden vanaf 1 januari 2008 anders gefinancierd. Dit is een gevolg van de modernisering van de Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten (AWBZ). Intramurale instellingen worden dan betaald via de zorgzwaartebekostiging.

Instellingen en zorgkantoren moeten anders gaan werken. Een zorginstelling krijgt straks een geldbedrag dat is afgestemd op de individuele zorgbehoefte van elke cliënt en niet meer een gemiddeld bedrag voor alle cliënten samen.

De invoering van de zorgzwaartepakketten heeft ook gevolgen voor de cliënt die woont in een AWBZ instelling. Zijn positie wordt sterker. In het nieuwe systeem is zijn zorgbehoefte het uitgangspunt. Hij kan zelf gaan onderhandelen. De zorgovereenkomst en het zorgplan gaan een belangrijke rol spelen.

Meer informatie: <http://www.philadelphiasupport.nl/index.php?Id=187&content=text>

Invoering en gebruik burgerservicenummer in de zorg

Voor de care sector treedt de Wet gebruik burgerservicenummer in de zorg waarschijnlijk eind 2007 in werking. Het ministerie van VWS biedt zorginstellingen echter de mogelijkheid het BSN al begin 2007 in te voeren. Voor een goede implementatie is een handleiding ontwikkeld.

Als de wet van kracht wordt, moeten zorgaanbieders, indicatieorganen en zorgverzekeraars de identiteit van hun cliënten controleren én hun BSN vaststellen. Daarmee kunnen (medische) persoonsgegevens op een betrouwbare manier aan de juiste persoon gekoppeld worden. Het wetsvoorstel gebruik burgerservicenummer in de zorg ligt nu voor behandeling bij de Eerste Kamer. Een gefaseerde invoering waarover het wetsvoorstel spreekt, geeft instellingen de tijd het BSN goed te implementeren in de organisatorische en administratieve processen. VWS biedt een handleiding namelijk het Handboek invoering en gebruik burgerservicenummer in de zorg voor zorginstellingen die het BSN al eerder in willen voeren. Dit handboek is niet specifiek toegesneden op de care sector. Een BSN implementatiewerkgroep care, bestaande uit VWS, Actiz en de VGN, is bezig met een analyse van de organisatorische en administratieve gevolgen van de invoering van het BSN bij de zorginstellingen. Mogelijk levert dit een implementatieplan op dat meer toegesneden is op AWBZ-instellingen. Dit implementatieplan is dan een aanvulling op het handboek.

Op de site van VWS www.minvws.nl kunt u zich kosteloos abonneren voor nieuwe versies van het Handboek. Voor meer informatie kunt u terecht bij de contactpersoon van de VGN: mw. D.

(Daniëlle) Kikken, 030-27 39 731, dkikken@vgn.org

(bron: www.vgn.org/vgn/artikelen/raadplegen.asp?display=2&atoom=5590&atoomsrt=2&actie=2)

Space Station 2

Dansen op een vulkaan, languit in de woestijn in een oase van rust, het oor te luister leggen bij (f)luisterpoezie, op handen gedragen worden: het is slechts een greep uit de thema's van het artistieke programma van Space Station 2 dat op 2 november is gelanceerd in het MFC te Zierikzee. Space Station opereert binnen het aanbod van SCW De Lichtboei. Bij Space Station kunnen mensen met meervoudige beperkingen zelf aan voeltheater doen. Ze staan in de lime lights en spelen de hoofdrol, midden in de maatschappij. Zintuiglijke waarnemingen staan centraal. De talenten en bijdragen van de deelnemers zijn de stenen waarop het artistieke programma gebouwd is. Dit is nieuw, uniek en tot nu toe succesvol.

Space Station 2 bestaat uit 20 theater workshops die wekelijks plaatsvinden op de donderdag middag en is versterkt door nieuwe partnerschappen. Space Station kan rekenen op een brede maatschappelijke ondersteuning. Jonge musici van Scholengemeenschap Pontes die geïnteresseerd zijn in voeltheater zullen de muzikale omlijsting verzorgen tijdens een workshop met als thema een explosief welkom. Een gitarist, een accordeonist, een trompettist, een harpist en een pianist zullen, om beurten, hun talenten inzetten om de creativiteit van de deelnemers te stimuleren. In december wordt de groep getrakteerd op de voorstelling 'Dabberlappen', belevingstheater van Stichting Dot uit Breda. Patrick Meuldijk van Dot: "De lichaamsgebonden ervaringen en de totale beleving spelen een belangrijk rol tijdens de voorstelling. Met de muziek, die speciaal voor deze voorstelling is geschreven, en de stem(klanken) van de deelnemers wordt een wonderlijke wereld gecreëerd waarin Dot tot een interactief samenspel komt. "In februari kan Space Station rekenen op medewerking van Charlette Lomas, choreograaf van het onderscheiden dansgezelschap Actions speak Louder.

Space Station is grotendeels gefinancierd door het bedrijfsleven en draait op de inzet van een groep betrokken en creatieve vrijwilligers van MEE Zeeland. Vrijwilligster van het eerste uur Evelien Perquin: "Bij Space Station delen we naar ons vermogen. Ik kijk vooral naar wat de acteurs teruggeven, de warmte, het plezier en de gelijkwaardigheid die tot stand komt".

In januari worden de sponsors van Space Station uitgenodigd voor de opening van de foto expositie 'Beeldschoon'. Beeldschoon bevat unieke beelden die de kracht van de creatieve mens – met en zonder meervoudig complexe beperking – centraal stellen.

Space Station is gestart op donderdag 2 november in het MFC te Zierikzee. Onder het motto "One man can make a difference", is het Space Station team op zoek naar nog een mannelijk vrijwilliger die het team zou willen versterken.

Philomene op't Hof, coördinator Space Station

Tel. 0111 643073, e-mail: philophof@hotmail.com

De WMO treedt in werking

Op 1 januari 2007 treedt de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) in werking. In deze wet gaan de Welzijnswet, de Wet voorzieningen gehandicapten en de huishoudelijke verzorging uit de AWBZ op. Het doel van de Wmo is dat iedereen kan meedoen in de maatschappij. De Wmo regelt ondersteuning voor mensen die hulp nodig hebben en stimuleert onderlinge betrokkenheid in buurten en wijken. Op www.info-wmo.nl staan voorbeelden van hoe de regels straks werken. De website geeft meer uitleg over wat de Wmo is en wat die voor de Nederlandse burger kan betekenen.

NPCF biedt hulp bij het kiezen van een zorgverzekering

Voor 1 december maken de zorgverzekeraars de nieuwe polissen voor de zorgverzekering bekend. Van 15 november tot 1 maart kunnen mensen met hun vragen, problemen en klachten rondom overstappen terecht bij het 'Meldpunt Consument en Zorg' van de NPCF. Het Meldpunt is te bereiken op telefoonnummer (030) 291 67 77 op werkdagen van 10.00 tot 16.00 uur. Om mensen bij hun keuze te helpen geeft de NPCF de brochure 'De juiste zorgverzekering kiezen' uit. Deze brochure is vanaf 15 november te bestellen of te downloaden via de website www.npcf.nl. Hier kunnen mensen ook hun ervaringen melden op een vragenlijst.

Zodra een verzekeraar de polisvoorwaarden of de premie wijzigt, kunnen mensen wisselen van zorgverzekeraar of hun polis aanpassen. Wanneer iemand weg wil bij zijn huidige verzekeraar kan dit tot 1 januari. Een nieuwe zorgverzekering kan tot 1 februari worden afgesloten. Verzekeraars moeten iedereen accepteren voor de basisverzekering. Voor de aanvullende verzekering hoeft dit niet. Bepaalde verzekeraars geven echter aan dat zij iedereen ook voor de aanvullende verzekering accepteren.

Afgelopen twee jaar hebben duizenden mensen hun weg naar het 'Meldpunt Last van veranderingen in de zorg' weten te vinden. Omdat vragen en meldingen vaak verder reiken dan 'veranderingen' in de zorg wordt de naam van het Meldpunt per 15 november a.s. gewijzigd in 'Meldpunt Consument en Zorg'. Mensen kunnen hier terecht met vragen en problemen die ze ervaren in de zorg. Mensen kunnen vaak direct worden geholpen met informatie en advies of ze worden doorverwezen naar een instantie die specifiek op hun vraag of probleem kan ingaan

zoals de Informatie- en Klachtenbureaus Gezondheidszorg.

Om meer mensen te attenderen op het bestaan van het Meldpunt en de informatie en hulp die het Meldpunt biedt, heeft de NPCF samenwerking gezocht met vakbonden en belangenorganisaties. Samen met de FNV, CNV, de Unie, FME-CWM en PZO onderzoekt de NPCF tevens hoe hun leden de veranderingen in de zorg in 2006 hebben ervaren. De resultaten worden in maart 2007 verwacht.

Hoe meer mensen hun ervaringen melden, hoe beter de NPCF weet met welke vragen en problemen mensen geconfronteerd worden en hoe beter de NPCF hierop kan inspelen in haar beleidsontwikkeling en belangenbehartiging.

Toch een TOG regeling

Het volume van de TOG is veel meer gegroeid dan was verwacht. De totale doelgroep werd geraamd op 27.000 gerechtigden. In april 2006 ontvingen 38.000 gerechtigden een tegemoetkoming op grond van de TOG. Door deze volumegroei ontstond onzekerheid over het voortbestaan van de regeling. Staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid Van Hoof liet onderzoek doen naar de groei van de regeling. Conclusie is dat de regeling nog in de opbouwfase verkeert in dat in 2012 het structurele niveau zal zijn bereikt. Financiële redenen zijn meestal de reden om een tegemoetkoming op grond van de TOG aan te vragen. De bekendheid van de TOG regeling is toegenomen. Een belangrijk deel van de nieuwe toekenningen vinden plaats voor kinderen met psychiatrische stoornissen.

TOG staat voor Tegemoetkoming Onderhoudskosten thuiswonende Gehandicapte kinderen. De TOG is een financiële tegemoetkoming voor mensen die thuis een kind verzorgen dat blijvend of voorlopig blijvend gehandicapt is. De TOG is in 2000 in werking getreden. De oorspronkelijke TOG regeling gold al vanaf 1997.

Op grond van de oorspronkelijke TOG regeling bestond recht op een tegemoetkoming voor meervoudig gehandicapte kinderen en voor ernstig lichamelijk gehandicapte of chronisch zieke kinderen van 3 tot 18 jaar. In 2000 besloot het kabinet tot een andere omschrijving van de doelgroep, waarbij geen onderscheid meer wordt gemaakt naar de aard van de handicap. De TOG regeling wordt uitgevoerd door de [Sociale Verzekeringsbank](#) (SVB).

MIP, MIC, MIB, MIZ, MOG, FONA of FOBO

[Mipfona.nl](#) is een website voor meldingscommissies incidenten in de zorg en voor iedereen die wil bijdragen aan het verbeteren van de kwaliteit en veiligheid in de gezondheidszorg. Binnenkort start mipfona.nl met de nieuwe rubriek 'JAARVERSLAGEN' met jaarverslagen van meldingscommissies incidenten zorgsector. In jaarverslagen van instellingen is vaak wel iets te vinden over incidenten meldingen, maar meestal zijn dit kort samengevatte gegevens uit het jaarverslag van de meldingscommissie. Het jaarverslag van de meldingscommissie geeft doorgaans veel meer details weer. Om andere commissies inspiratie op te laten doen en te leren van elkaars ervaringen, analyses en adviezen worden jaarverslagen opgenomen op deze site.

Het insturen van een jaarverslag (kwartaalverslagen zijn overigens ook welkom) gebeurt op vrijwillige basis en met instemming van de betreffende meldingscommissie. Desgewenst kan een jaarverslag geanonimiseerd worden opgenomen (daar zorgt de afzender dan zelf voor).

De eerste jaarverslagen zijn al ingestuurd. U vindt ze in de rubriek Adviezen&Signalen. Deze rubriek zal binnenkort 'Jaarverslagen meldingscommissies' gaan heten. De documenten die in deze rubriek stonden zijn verplaatst naar de rubriek 'Downloads'.

De kunst verstaan, beleid voor mensen met ernstige meervoudige beperkingen

De commissie EVG van Maere heeft de beleidsnotitie 'De kunst verstaan, beleid voor mensen met ernstige meervoudige beperkingen 2006 – 2010' ontwikkeld voor de inrichting van de ondersteuning aan mensen met een ernstige meervoudige beperking bij Maere. In de notitie staan verbeterpunten en de benodigde voorwaarden. De gewenste situatie in 2010 is als uitgangspunt genomen. De beleidsnotitie is geschreven vanuit en gericht op Maere.

De Raad van Bestuur heeft besloten om de notitie in te brengen als bronmateriaal voor de ontwikkeling van een visie op mensen met ernstige meervoudige beperkingen.
(bron: Infomail Maere)

Platform 'Mental Health and Mental Retardation'

Een aantal beroepsverenigingen en kennisinstituten hebben een Nederlands platform opgericht rond 'Mental Health and Mental Retardation'. Het gaat om CCE, NGBZ, Nederlandse Vereniging voor Psychiatrie, NIP, NVO, Kenniscentrum LVG en NIZW Zorg. De organisaties gaan de activiteiten rondom kennisuitwisseling en verspreiding op het gebied van (zorg voor) geestelijke gezondheid bij mensen met een verstandelijke handicap bundelen.

Kansen voor mensen met ernstige meervoudige beperkingen

's Heeren Loo organiseerde op 2 november op het Hartenbergterrein in Wekerom een drukbezochte conferentie voor betrokkenen bij EMB. Medewerkers van partnerorganisaties en 's Heeren Loo, ouders en andere belangstellenden zijn een dag lang ondergedompeld in de mogelijkheden voor mensen met ernstig meervoudige beperkingen. Kennis werd aangescherpt, contacten (her)vonden, uitdagingen aangegaan én verhalen uit de praktijk beleefd. De kleine driehonderd bezoekers keerden na een dag geïnspireerd terug naar huis.

'Aanleiding voor het organiseren van de werkconferentie was het bezoek van onze Noorse collega's van het 'Torshov kompetanse senter', Knut Slåtta en Mette Løvås', vertelt organisator Ike van der Schoor, beleidsmedewerker 's Heeren Loo Zuid-Veluwe. 'Zij hebben ons geïnspireerd om het Competentie Centrum in Ede te starten. Hier gebruiken we kennis van verschillende deskundigen zoals o.a. een fysiotherapeut, logopedist en orthopedagoog om mensen met ernstig meervoudige beperkingen en hun familie en ondersteuners hun voorkeuren en mogelijkheden te laten ontdekken. Slåtta en Løvås waren op uitnodiging van 's Heeren Loo in Nederland om van elkaar te leren. We hebben hun bezoek aangegrepen om kennisdeling niet te beperken tot 's Heeren Loo. Dat de vraag zo groot zou zijn, hadden we niet verwacht. We hebben zelfs nee moeten verkopen; de zaal werd te klein.' De organisatie van de werkconferentie 'kansen voor mensen met ernstig meervoudige beperkingen: ontdekken van mogelijkheden' kijkt tevreden terug. Zowel het organisatorische aspect als de inhoud van de dag kreeg het cijfer acht van de bezoekers. In de ochtend kwamen de ervaringen van het Noorse Kompetansesenter én het Edese CompetentieCentrum aan bod. Sleutelwoorden hierbij waren: Signs of happiness, perspectief én nieuwe ervaringen voor de cliënt. Film en foto's toonden resultaten van cliënten met ernstig meervoudige beperkingen. Carla Vlaskamp, hoogleraar orthopedagogiek RU Groningen gaf in haar inleiding een beeld van de zorg voor mensen met ernstig meervoudige beperkingen in Nederland. De laatste decennia hebben zich positieve ontwikkelingen voorgedaan op dit gebied. Het CompetentieCentrum kan een grote rol spelen bij de knelpunten die er nog zijn. Het middagdeel bestond uit een zevental workshops. Het aanbod was gevarieerd. Van het daadwerkelijke interpreteren van een persoonlijk woordenboek tot het volgen van een gerealiseerd ouderinitiatief; van het verdiepen van de ervaringen van de competentie centra in Noorwegen en Ede tot het meewerken met cliënten met papier-maché; van het ontwikkelen van vrijetijdsactiviteiten voor mensen met ernstige meervoudige beperkingen tot jongeren met een ernstige verstandelijke beperking die participeren in het reguliere beroepsonderwijs (zie: www.tussenin.nu). De bezoekers zochten en vonden hun weg. Voor de één was de workshop een eye-opener of inspiratiebron, voor de ander had de informatie nog meer verdieping mogen hebben. Aan het eind van de dag verwoordden vele bezoekers aan de werkconferentie het als volgt: deze dag is een goede start voor nog meer informatie-uitwisseling over de kansen én het ontdekken van mogelijkheden voor mensen met ernstig meervoudige beperkingen.

Help(t) communicatie!?

Met deze vraag en stelling organiseerde de BOSK en het Platform EMG op 18 november een bijeenkomst voor ouders en andere belangstellenden. Een brede samenwerking juist vanwege het onderwerp. Communicatie is een onderwerp dat de laatste tijd veel aandacht heeft. Communicatie is meer dan spraak en letters, er is een wereld aan mogelijkheden om te communiceren. Kleuren, geuren, geluid, pictogrammen, gebaren, etc. En de techniek: dankzij de computertechnologie is er in twintig jaar tijd ook ongelooflijk veel veranderd. Geheugencapaciteit, spraakuitvoer, verkleining van apparatuur zijn slecht enkele voorbeelden.

Toch is niet alles even positief: communicatie als serieus studieonderwerp ontbreekt in veel opleidingen of wordt terloops behandeld. Niet alleen de logopedist of de orthopedagoog, maar ook de begeleiders zijn gebaat bij kennis over de mogelijkheden op het gebied van communicatie. Dankzij de toenemende belangstelling voor communicatie neemt het aantal methoden, visies en benaderingswijzen toe en dat maakt het niet duidelijker voor professionals en ouders. Dit laatste was aanleiding voor de bijeenkomst Help(t) communicatie!?

Drie presentaties werden gehouden over: Ondersteunde communicatie, Totale communicatie en Gefaciliteerde communicatie. Een bevinding van deze dag was dat deze drie benaderingswijzen elkaar niet uitsluiten, maar juist aanvullen. Totale communicatie is in de eerste plaats een visie in welke verlegde ondersteunde communicatie/ communicatiehulpmiddelen geplaatst kunnen worden. Gefaciliteerde communicatie is een methode voor mensen met motorische of coördinatieproblemen en biedt vooral ook emotionele steun. Dat is het gemeenschappelijke van deze drie benaderingswijzen: het vertrouwen dat ieder mens kan communiceren.

Videoverslag van De Belevenis

De Belevenis is een tijdelijk uitgaanscentrum voor mensen met een ernstige meervoudige beperking. Het vond plaats van 26 oktober tot 7 november 2006 in Amsterdam. De Belevenis vond plaats in kader van het 75 jarige bestaan van stichting AGO.

Er staat op de website van de [Volkskrant](#) een videoverslag van De Belevenis, kijken bij video, zoeken op De Belevenis.
Meer informatie is te vinden op www.debelevenis.nl.

Nieuws van het Platform EMG

Werkgroep zorginhoudelijke zaken

De volgende vergadering van de werkgroep ZIZ is op woensdag 6 december om 20.00 uur bij Sherpa, Zandheuwelweg 4, 3744 MN Baarn.

Vragen en oproepen

Graag vragen en oproepen per mail beantwoorden met een cc naar het [Platform EMG](#)

Ervaringen met mensen met ernstig verstandelijke handicap in het ziekenhuis

Wij zijn twee vierdejaarsstudenten van de HBO-verpleegkunde in Nijmegen. Op dit moment zijn wij bezig met ons afstudeerproject, waarbij we een protocol ontwikkelen voor verpleegkundigen in het algemeen ziekenhuis om om te gaan met ernstig verstandelijk gehandicapten.

Het is ons bekend dat begeleiders uit de VGZ tegen het probleem aanlopen van de omgang van verpleegkundigen in het ziekenhuis met ernstig verstandelijk gehandicapten. Maar waar zitten deze problemen? Hoe kan de omgang verbeteren?

Wij zijn op zoek naar ervaringen van begeleiders van mensen met een ernstige verstandelijke handicap in het ziekenhuis en adviezen hoe de omgang moet verlopen.

Anne van Miltenburg (avan_miltenburg@hotmail.com)

Liesbeth van Starckenburg (liesbethvanstarckenburg@hotmail.com)

Ontwikkelgroep zorg en onderwijs

De landelijke ontwikkelgroep 'zorg en onderwijs' stelt zich ten doel ontwikkelingen in zorginstellingen, zoals KDC's of ODC's en onderwijsinstellingen, zoals ZML- en MG-scholen, te volgen, te stimuleren en te ondersteunen.

Professionals die werken met kinderen en jongeren met (ernstig) meervoudige beperkingen vormen de doelgroep waar deze ontwikkelgroep zich op richt.

De bijeenkomsten van de ontwikkelgroep (vier per jaar) richten zich op het uitwisseling van kennis en informatie. Jaarlijks organiseert de ontwikkelgroep een conferentie. De komende conferentie heeft als thema 'Ontwikkelen in waarnemen' en vindt plaats op 11 april 2007.

In de overleggroep ontbreken nog mensen uit de zorg, zoals KDC's of ODC's. Welke professionals hebben belangstelling om zich in te zetten voor de ontwikkelgroep 'zorg en onderwijs'?

Aanmelden kan bij Johan Tinus, e-mail: jtinus@fcc.feo.hvu.nl.

Slikprotocol

Voor een school zijn we op zoek naar een slikprotocol voor kinderen met ernstige meervoudige beperkingen. Zijn er scholen/instellingen die een slikprotocol hebben ontwikkeld?

Reacties graag naar Mia Nijland: mi.nijland@hi.nl.

Publicaties

Naar school op jouw manier

Hoewel er bij kinderen met ernstig meervoudige beperkingen (EMB) sprake is van forse ontwikkelingsbelemmeringen betekent dit niet dat zij geen ontwikkelingsbehoeften hebben. In dit boek gaat het over die behoeften en leervragen. Hoe kunnen we die het beste beantwoorden en in welke leeromgeving zou dit moeten.

Het boek bevat actuele elementen van de Nederlandse zorg- en onderwijssituatie voor deze kinderen met als doel relevante informatie over onderwijskansen en mogelijkheden te bundelen. In dit licht zullen ook de nodige belemmeringen hierbij, passeren. Theorie, actualiteit, praktijk en persoonlijke bevindingen wisselen elkaar af, terwijl het concept 'kwaliteit' als een rode draad door het boek loopt.

Door het aanbrengen van samenhang tussen de verschillende onderdelen geeft het boek niet alleen inzicht maar ook overzicht

"Naar school op jouw manier" is geschreven voor iedereen die – op welke wijze dan ook – betrokken is bij kinderen met EMB. Te denken valt aan: ouders en andere belangenbehartigers van

kinderen, groepsbegeleid(st)ers, leerkrachten, therapeuten, gedragswetenschappers, managers, directeuren, (overheids)personeel voor indicatie, beleid, advies, kwaliteit en inspectie.

Met name voor alle betrokken beleidsmakers is het een bron van inspiratie voor reflectie op de huidige situatie en het bepalen van visie en strategie voor de toekomst.

Een belangrijke doelgroep lezers wordt gevormd door de toekomstig betrokkenen bij deze kinderen namelijk studenten (SPH, (ortho)pedagogiek, Pabo, Speciaal Onderwijs (SO) varianten en andere specifieke opleidingen). Een brede kennisverwerving en visievorming op dit gebied zijn basale voorwaarden om toekomstige kwaliteitsvragen van kinderen te kunnen beantwoorden. Dit boek kan hierbij van dienst zijn.

Het boek is geschikt om te gebruiken als gezamenlijk referentiekader en is als zodanig ook bedoeld als vertrekpunt in discussies. De inhoud kan richting geven in diverse ontmoetingen en (noodzakelijke) keuzes van organisaties. Het kan sturen in visievorming en planning, uitvoering en evaluatie van de dagelijkse praktijk.

Aangezien er vele partijen zijn betrokken bij de zorg, dienstverlening en het onderwijs aan deze kinderen is een gemeenschappelijk kader meer dan welkom. Een kader dat een brug kan slaan tussen alle betrokkenen, een brug tussen 'inhoud en organisatie' en een verbinding tussen werkvloer, management en staf van een organisatie.

In essentie gaat het hier om de inhoud van dienstverlening en niet om politieke of financiële kwesties.

Mia Nijland, e-mail: info@mianijland.nl

"Naar school op jouw manier", geschreven door Mia Nijland. Uitgave: Nijland BOD, Raalte 2006.

Prijs € 22,20 inclusief verzendkosten. Te bestellen via www.mianijland.nl.

Unieke interviewmethode 'Zeg het ons', ook voor EMG

Nieuwsbrief Stichting Fonds PGO, november 2006 – Met de interviewmethode 'Zeg het ons' stellen mensen met een verstandelijke beperking zelf vragen over de kwaliteit van hun leven.

Initiatiefnemer is de Landelijke Federatie Belangenverenigingen Onderling Sterk.

Projectondersteuners Gerard Nass en beleidsmedewerker Connie Kooijman van LFB Onderling Sterk vertellen over dit unieke project.

Zeg het ons is een wetenschappelijk onderzoek naar de kwaliteit van bestaan van mensen met een verstandelijke beperking. Het onderzoek is gebaseerd op de Amerikaanse methode 'Ask me!'.

Nieuwste ontwikkeling is een Zeg het ons!-variant in het kader van de Wet maatschappelijke ondersteuning, toegespitst op gemeentevoorzieningen. Daarnaast wordt een instrument ontwikkeld voor mensen met een intensieve ondersteuningsbehoefte: mensen met ernstige verstandelijke (en meervoudige) beperkingen.

Meer informatie: www.onderlingsterk.nl

De camera ziet meer dan wij

Klik, november 2006 – Over Video Interactie Begeleiding (VIB). In de dagelijkse hectiek is het moeilijk je eigen handelen te beoordelen. Achteraf, met behulp van de video, gaat dat beter. Je komt tot verrassende ontdekkingen en begrijpt waarom dingen soms fout of goed gaan.

Fijne vibraties op een ligzak

Klik, november 2006 – De zitzak, ook wel fatboy genoemd, is gevuld met korrels en voegt zich naar het lichaam. Daardoor kunnen mensen met een verhoogde spierspanning zich er enorm goed in ontspannen. Er is nu ook een speciale uitvoering, het muziektrilbed: een bed met een zitzakmatras erop. Aan het bed is een CD speler bevestigd. Deze zorgt dat op maat van de muziek trillingen te voelen zijn.

Meer info: www.thesensoryshop.nl

Botox tegen kwijlen

Klik, november 2006 – Bij ernstige speekselvloed of moeite om het speeksel weg te slikken zijn verschillende oplossingen mogelijk. Je roept hulpverleners erbij: de diëtist, de logopedist, de fysiotherapeut; medicijnen; of Botox in de speekselklier spuiten.

De normaalste zaak

Klik, oktober 2006 – Verhaal van Arie van 35 jaar. Hij heeft een ernstige verstandelijke beperking, slecht instelbare epilepsie, een halfzijdige verlamming en gedragsproblemen. Arie was de laatste persoon die nog gefixeerd moest worden in bed. Na lang zoeken werd er een mogelijkheid gevonden om Arie zonder fixatie in bed te laten liggen.

De orthopedagoog. Maak een scan

Klik, oktober 2006 – Quassima is ernstig meervoudig gehandicapt, kan waarschijnlijk niet goed zien en heeft epilepsie. Ze heeft geleerd om achter de computer haar handje helemaal zelf naar de touch screen te brengen. Onduidelijk is wat verder haar ontwikkelingsmogelijkheden zijn. Zal ze

nog kunnen gaan lopen? Mogelijk dat een MRI scan de vader informatie geeft om 'verder te kunnen', trots te zijn op zijn dochter die achter de computer zit.

Nieuwe richtlijnen Bopz

Markant, oktober 2006 – Onlangs werden de resultaten van het onderzoeksproject 'Kwaliteitscriteria voor vrijheidsbeperking in de verstandelijk gehandicaptenzorg' gepresenteerd. Deze kwaliteitscriteria zijn opgesteld in nauwe samenwerking met het veld. Aanleiding was de tweede evaluatie van de Wet Bopz. De Bopz bleek ontoereikend om cliënten in de verstandelijk gehandicaptenzorg te beschermen. Het motief is meestal niet gevaarafwending, maar bescherming van de cliënt of het scheppen van een verantwoord opvoedingsklimaat. Ook werden vrijheidsbeperkingen toegepast bij vrijwillig opgenomen cliënten. Deze nieuwe richtlijnen zijn een vorm van zelfregulering. De regering laat met het opnemen van een alternatieve regeling op zich wachten.

Een op de drie. Slechthorendheid onder verstandelijk gehandicapten

Markant, oktober 2006 – Slechthorendheid komt onder mensen met een verstandelijke beperking vaker voor dan gedacht. In de helft van de gevallen wordt het niet opgemerkt. Proefschrift van Anne Meuwese, waaruit blijkt dat dertig procent van de volwassenen met een verstandelijke beperking slechthorend is.

Integrale vroeghulp. 'Iemand die zich voor jou inzet'

Markant, november 2006 – Het is een grote schrik van iedere aanstaande ouder: meteen na de bevalling te horen krijgen dat er iets mis is met je kind. Allemaal zoeken ze, om te weten te komen wat hun kind mankeert, maar de weg naar de juiste instantie weten ze vaak niet te vinden. Het is toeval of ouders op Integrale vroeghulp stuiten.

Cursussen en trainingen

Cursus Agressie praktisch gezien

Cursus voor professionals in de verstandelijk gehandicaptenzorg die in aanraking komen met agressie of cliënten met 'moeilijk verstaanbaar gedrag'.

Hebt u ook cliënten of bewoners die agressief gedrag vertonen binnen uw organisatie? In een tijd waarin we veel over kwaliteit van zorg praten is het belangrijk dat uw medewerkers hierin stimuleert om mee te denken, en mee te laten doen. Omdat ik kwaliteit van zorg ook een belangrijke speerpunt vind, bied ik een cursus aan die vanuit de praktijk gegeven wordt. Dat komt omdat ik zelf nu nog in de praktijk werkzaam ben. En mijn cursus richt zich op de praktijk van uw medewerkers.

Doel van de cursus: deelnemers zijn zich bewust van hun eigen reacties en die van hun omgeving, deelnemers staan steviger in hun schoenen, deelnemers weten welke keuzes preventief werken bij de inrichting van de werk- en wooneenheden.

L. de Vries, "Agressie praktisch gezien"

Telefoon : 06-12064750, internet: www.agressie-praktisch-gezien.nl

Agenda

Open sessiedag van het NGBZ op 8 december '06, de Schakel in Nijkerk

De jaarlijkse Opensessiedag van het NGBZ wordt gehouden op vrijdag 8 december 2006 in De Schakel in Nijkerk. De Opensessiedag is dé studiedag bij uitstek voor alle leden van het NGBZ. De Opensessiedag biedt gelegenheid u op de hoogte te stellen van actuele vragen, nieuwe ontwikkelingen en vernieuwende manieren van werken in de zorg en dienstverlening aan mensen met (verstandelijke) beperkingen.

Het programma van de Opensessiedag bevat ook dit jaar weer een veelzijdig aanbod aan presentaties. Een landelijke oproep onder de leden van NGBZ resulteerde in meer dan veertig voorstellen voor een bijdrage in de vorm van een workshop, een poster of informatiestand. Op basis hiervan kan een programma worden samengesteld dat bestaat uit ongeveer 40 workshops over een grote verscheidenheid aan onderwerpen. Tevens vinden er posterpresentaties plaats en wordt u via stands actuele informatie aangereikt over vele organisaties en initiatieven. In een programma met vijf ronden parallelsessies en een informatiemarkt kunt u van dit aanbod kennisnemen.

Het programma van de Opensessiedag heeft geen plenaire onderdelen. Als deelnemer bent u geheel vrij in het samenstellen van uw eigen route door de dag heen. U kunt daarbij workshops van uw keuze volgen, maar ook informatie verzamelen, contacten opdoen, of met collega's uit het land van

gedachten wisselen op de informatiemarkt. Het programma bevat presentaties en posters over tal van onderwerpen.

Over de volgende onderwerpen worden presentaties gegeven: Professionaliteit, kennis en competenties; Communicatie- en reflectiemethoden voor beeldvorming en hulpvraagverduidelijking; Medische zorg en gezondheidsbevordering; Assessment en diagnostiek; Algemene ondersteuningsmethoden; Ondersteuning van mensen met ernstige meervoudige beperkingen; Ondersteuning en behandeling van mensen met psychische en gedragsproblemen; Arbeid, dagbesteding en scholing; Deinstitutionalisering: proces, methode en resultaten; Overige ondersteuningsvragen en -methodieken.

Meer info: www.ngbz.nl

Workshop Multi-sensory story-telling voor kinderen en volwassenen met ernstige verstandelijke en meervoudige beperkingen, op 12 januari 2007, Utrecht

Kinderen beleven in het algemeen veel plezier wanneer ze voorgelezen worden. Ze krijgen op die momenten de exclusieve aandacht, zitten gezellig op schoot en ervaren een gevoel van veiligheid. Daarnaast leren kinderen veel van voorlezen. Kinderen leren bijvoorbeeld nieuwe woorden tijdens het voorlezen. Ook oefenen zij in het luisteren wanneer ze voorgelezen worden en leren zij zich concentreren. Voorlezen stimuleert daarnaast de fantasie van het kind. Het samen lezen van een boek kan ook helpen rust en regelmaat te brengen. Kinderen komen tot rust tijdens het voorlezen en door op vaste tijden voor te lezen kan er ook regelmaat en vaste structuur in de dag geboden worden. Zo kan voorlezen een goed onderdeel zijn van het ritueel voor het slapen gaan.

Voor kinderen en volwassenen met ernstige verstandelijke en meervoudige beperkingen voldoen 'gewone' voorleesboeken niet. Daarom is men in Engeland begonnen met multi-sensory story-telling. Dit zijn verhalen die speciaal ontwikkeld worden voor personen met ernstige verstandelijke en meervoudige beperkingen. De verhalen worden dus afgestemd op de interesses van het kind of de volwassene. Multi-sensory betekent dat tijdens het vertellen van het verhaal gebruik gemaakt wordt allerhande materialen, geluiden en geuren om de zintuigen te prikkelen. Uit onderzoek blijkt dat kinderen en volwassenen met ernstige verstandelijke en meervoudige beperkingen, hun begeleiders en hun ouders veel plezier beleven aan het voorlezen. In Engeland is zelfs een bibliotheek met persoonlijke verhalen voor deze doelgroep opgericht.

Een van de pioniers in deze ontwikkeling is Loretta Lambe (universiteit van Dundee, Schotland). Zij is bereid op vrijdag 12 januari van 10.00 tot 17.00 uur een workshop te geven over multi-sensory story-telling. Mevrouw Lambe zal het begrip story-telling 's ochtens toelichten en de achtergrond en resultaten ervan illustreren met beeldmateriaal. 's Middags is er tijd om zelf te oefenen waarbij aanwijzingen gegeven zullen worden over de wijze waarop multi-sensory story-telling in praktijk kan worden gebracht.

Wij willen u graag uitnodigen voor deze workshop. Aangezien het een internationale workshop betreft, kunnen zich een beperkt aantal deelnemers uit Nederland inschrijven, namelijk 15. daarbij geldt 'wie het eerst komt, wie het eerst maalt'. De uiterste inschrijfdatum is 15 december 2006. Bij deelname vragen wij een bijdrage van € 65,- in verband met de zaalhuur. Voor de lunch wordt gezorgd.

Locatie: NH Hotel Utrecht, Jaarbeursplein 24, Utrecht

Aanmelding, onder vermelding van naam en adres / factuur adres, opsturen aan:
Rijksuniversiteit Groningen

Faculteit der Gedrags- en Maatschappijwetenschappen, afdeling orthopedagogiek

Mw. P. Poppes

Grote Rozenstraat 38, 9712 TJ Groningen

E-mail: p.poppes@rug.nl

Vooraankondigingen

- Symposium 'Spoorzoekers' van het Platform EMG, 22 maart 2007, De Schakel te Nijkerk
- Congres 'Ontwikkelen in waarnemen' van de Ontwikkelgroep zorg en onderwijs, 11 april 2007, Congressentrum Papendal te Arnhem

Column

EMB-ers na de verkiezingen

Ze zullen zelf niet gestemd hebben. Hun zetel hebben de leden van de Tweede Kamer niet aan ze te danken. Neemt niet weg, dat hun leven ingrijpend beïnvloed kan worden door de beslissingen die in Den Haag genomen worden. Wie probeert dat in beeld te krijgen, heeft geen eenvoudige taak op zich genomen.

De schrik slaat je om het hart, als je hoort dat vanuit CDA-kring wordt beweerd, dat er nog wel zo'n twee miljard euro bezuinigd kan worden. Ga je dan op zoek naar de manier waarop men dat voor elkaar wil krijgen, dan is overheersen stilte en mist. Twee miljard bezuinigen, het zou

misschien best kunnen, maar dan niet zonder een ingrijpende herstructurering van de zorgsector. Het kan alleen volgens de lijn: minder geld naar het management en meer geld naar de directe zorg. Dat vraagt om het terug brengen van het aantal raden van bestuur, waar de Nederlandse zorg in grossiert. Dat vraagt om minder koepels met ieder hun eigen directeuren en daaraan verbonden secretariaten, beleidsmedewerkers en verdere versierselen en tot slot een gouden handdruk als beloning voor gebrekkig functioneren.

Waar het om gaat, is dat cliënten echt invloed gaan krijgen op de zorg. Dat gebeurt niet achter een bureau ver weg van de directe zorg. Dat gebeurt niet aan de vele vergadertafels waar over het lot van duizenden wordt beslist. Dat gebeurt in de woningen waar begeleidsters bezig zijn met hun cliënten. Dat gebeurt in de dagcentra waar begeleidsters hun creativiteit inzetten om hun cliënten een goede dagvulling te geven. Dat gebeurt in besprekingen waar de ondersteuning van het individu wordt vorm gegeven.

Na de verkiezingen is er voor de politici een grote uitdaging blijven liggen: zorg ervoor, dat degenen die niet hebben kunnen stemmen een stem krijgen.

Leendert van Dam

Colofon

Deze nieuwsbrief is een uitgave van het Landelijk Platform Ernstig Meervoudig Gehandicapten.

Werkgroepen in bedrijf

- Werkgroep EMG
  - Werkplaats Competentieprofiel
  - Werkplaats Implementatie verbeterprojecten
- Werkgroep Zorg Inhoudelijke Zaken
  - Werkplaats Waarneming

Bestuursleden EMG-Platform

Wim van Minnen	Directeur Federatie van Ouderverenigingen in Utrecht
Willem de Gooyer	Directeur 'De Compaan' in Den Haag
Caroline Steman	Bestuurslid BOSK
Marga Nieuwenhuijse	Directeur 'Omega' in Amsterdam
Martin Schuurman	Directeur Kalliope Consult in Nieuwegein
Hans de Dreu	Directeur MEE Utrecht/ Gooi & Vechtstreek

Eindredactie nieuwsbrief en coördinatie Platform EMG: Kees van der Pijl

Platform EMG

Bezoekadres:

p/a BOSK
Churchilllaan 11 (2^e verdieping), 3527 GV Utrecht

Postadres:

Postbus 3359, 3502 GJ Utrecht

Telefoon: 030 245 90 90

E-mail: info@emgplatform.nl

Website : www.emgplatform.nl

Het Platform EMG wordt gefinancierd door de Vereniging Gehandicaptenzorg Nederland. De BOSK faciliteert het Platform EMG.

Aan- of afmeldingen voor deze Nieuwsbrief via: info@emgplatform.nl